

Nem titok

Elsődleges intézkedések rendkívüli események bekövetkezésekor

A rendkívüli eseményeket és azok felszámolásának szabályait és módszereit a büntetés-végrehajtás utóbbi néhány évtizedében szinte misztikus titok övezte. Természetesen a bv. intézetek ilyen események felszámolására vonatkozó tervei jelenleg is titkosak, vannak azonban olyan általánosan alkalmazható módszerek, amelyekről nyíltan is lehet beszélni, írni. Ezt a nyugati országok szakemberei is megteszik, hiszen enélkül jóval nehezkesebb a témáról vitatkozni, avagy egymásnak módszereket és tapasztalatokat átadni.

Jogszabályi háttér

A büntetés-végrehajtási intézetek mindennapi életében az egyik legfontosabb követelmény a biztonságos munkavégzés feltételeinek és a fogva tartás biztonságának megteremtése. A fogva tartás biztonsága olyan állapot fenntartását jelenti, amelynél az intézetben tartózkodók élete, testi épsége, személyes biztonsága, az intézetben lévő anyagi javak sértetlensége, illetve a büntetés-végrehajtási feladatok zavartalan ellátása a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően biztosított [6/1996. (VII. 12.) IM-rendelet 36. § (1) bekezdés, a továbbiakban: R].

Bármilyen gondot és igyekezetet fordítanak is a bv. intézetek a biztonság fenntartására, mégis bekövetkezhetnek olyan események, amelyek a biztonságot veszélyeztethetik vagy meg is sérthetik. Ilyenek lehetnek például a katasztrófhelyzetek, tűz, gázrobbanás, szökés, túszejtés, tömeges vagy erőszakos ellenszegülés, zárkatorlaszolás stb. Az ilyen eseményeket és cselekményeket *rendkívüli eseményeknek* nevezzük. A jogszabályi megfogalmazás szerint: a fogva tartás biztonságát jelentős mértékben sértő vagy veszélyeztető olyan események, amelyek jogszabályban meghatározott külön intézkedések bevezetését teszik szükségessé, rendkívüli eseménynek minősülnek [R 36. § (2) bekezdés].

Rendkívüli események bekövetkezésekor vagy közvetlen veszélyük esetén haladéktalanul meg kell tenni minden olyan intézkedést, amelyekkel a rendet helyre lehet állítani. A büntetés-végrehajtási testület tagjai a büntetés-végrehajtási intézet biztonságát sértő vagy veszélyeztető cselekmények felszámolása érdekében jogosultak és kötelesek a rend fenntartásához, illetőleg helyreállításához szükséges intézkedéseket megtenni [1979. évi 11. tvr. 20. § (4) bekezdés].

Az egyes rendkívüli események felszámolásához szükséges intézkedéseket a rendkívüli esemény típusának és súlyosságának megfelelően lehet, illetve kell megtenni. Ezek az egészen egyszerű intézkedésektől az egész intézet riadóztatásáig terjedhetnek, sőt esetenként a *kötelékben való fellépést* is szükségessé tehetik. A kötelékben való fellépést az 1995. évi CVII. törvény 26. §-ának (1) bekezdésében foglaltak teszik lehetővé. Ez kimondja, hogy a hivatásos állomány tagjai kötelékben alkalmazhatók fogolyzandulás felszámolására, terrorcselekmény felszámolására, tűszok kiszabadítására, szökött fogvatartott felkutatására és elfogására, a bv. szervet, illetőleg eszközeit és járműveit ért támadás elhárítására, a bv. szervből, annak járműveiből való erőszakos kitorés megakadályozására, a bv. szerv biztonságát sértő, vagy ezzel közvetlenül fenyegető tömeges vagy erőszakos cselekmények megakadályozására, felszámolására, a 13. § (3) bekezdésében meghatározott esetben (rendvédelmi szervnek történő segítségnyújtáshoz).

Ezekon kívül kötelékben való ténykedést a katasztrófhelyzetek és a tüzesetek is szükségessé tehetnek.

Tapasztalatok és módszerek

A rendkívüli események felszámolására a bv. intézetekben *riadótervek és intézkedési tervek* állnak rendelkezésre. Az intézkedésre kötelezett vezetők számára rendszeresen *törzsfoglalkozásokat* tartanak, a személyi állomány pedig *gyakorlóriadók* alkalmával szerez jártasságot a rendkívüli események felszámolásában. Mindezek ellenére egy-egy gyakorlat alkalmával vagy éles helyzetekben gyakran előfordulnak olyan mulasztások, helytelen intézkedések, amelyek rossz irányba viszik és jelentősen megnehezítik az események felszámolását.

A rendkívüli eseményekkel többnyire a szolgálatban lévő biztonsági tisztek találják szemben magukat, nekik kell megtenniük az első intézkedéseket, ők jelentik szolgálati úton az eseményeket. Ezért nagyon lényeges, hogy mennyire ismerik fel a helyzetet és milyen intézkedéseket tesznek. A tapasztalatok szerint a biztonsági tisztek és az őket helyettesítő biztonsági felügyelők egy részének hiányos a felkészültsége, nem ismerik megfelelően a szabályokat és módszereket. *Szinte általános probléma a hiányos tájékozódás, a helyzet helytelen felismerése, az időzavar, a kapkodás, a bizonytalanság, a feledékenység.* Ezek a problémák részben érthetőek és magyarázhatóak, hiszen rendkívüli események – szerencsére – elég ritkán fordulnak elő, így a személyi állomány nem tud hozzáedzódni az ilyen különleges helyzetekhez. Másrészt a megszokott helyzettől eltérő események különleges pszichés állapotot idézhetnek elő – nem véletlen, hogy éppen emiatt is minősülnek rendkívüli eseményeknek –, amely gátolhatja az intézkedő helyzetfelismerését és intézkedőképességét. Gyakran előfordul, hogy az egyébként jól képzett és jól intézkedő személyek is leblokkolnak, ha rendkívüli eseménnyel találják szemben magukat, és csak később kezdenek feleszmélni vagy feloldódni. A baj csak az, hogy eközben rossz intézkedéseket is tehetnek.

A felsorolt – részben objektív, részben pedig szubjektív – körülményeken mindenképpen változtatni szükséges, hiszen intézkedni bármikor tudni kell, mert rendkívüli esemény

bárki szolgálati ideje alatt bekövetkezhet. Tehát minden biztonsági tisztnek képesnek kell lennie a szükséges intézkedések megtételére.

Nem elég azonban a megállapításokat megtenni, hanem meg kell találni azokat a módszereket, amelyek segítségével minden biztonsági tiszt felkészíthető a rendkívüli események felszámolására. Ez minden parancsnoknak kötelessége, hiszen ők felelősek a személyi állomány felkészítéséért és intézkedőképességéért.

Mindenekelőtt eldöntendő, hogy rendkívüli esemény bekövetkezésekor mit kell tenniük a biztonsági tisztnek, meddig terjed a felelősségük, mikor kell átadniuk az intézkedést előljárójuknak.

Elsődleges intézkedés

Általában a biztonsági tisztnek felelőssége az *elsődleges intézkedések* megtételéig terjed, kivétel az az eset, amikor előljáró még nem érkezett a helyszínre, az esemény felszámolása pedig tovább nem halasztható. Ebből következik, hogy a biztonsági tisztet elsősorban az elsődleges intézkedések megtételére kell felkészíteni. A felkészítésnek olyan színvonalúnak kell lennie, hogy ezeket a ténykedéseket készség szintjén sajátítsák el.

Az elsődleges intézkedések megtétele előtt mindenképpen el kell végezni néhány vezetői teendőt, amelyeket a katonai terminológia „parancsnoki munkák”-nak nevez.

Ezek a *tájékozódás*, illetve *feladattisztázás*, az *időszámvetés* és a *helyzetértékelés*.

A tájékozódás, illetve feladattisztázás során a jelentések, illetve személyes észlelés alapján meg kell győződni a rendkívüli esemény típusáról, jellegéről és a helyzet súlyosságáról; meg kell állapítani, hogy a rendkívüli esemény felszámolásához milyen feladatokat kell végrehajtani, milyen fontosabb intézkedéseket kell megtenni, várhatóan milyen nagyságú és összetételű erőkre és eszközökre lesz szükség.

Az *időszámvetés* folyamán meg kell állapítani, hogy a rendkívüli esemény bekövetkezésétől a várható felszámolásig, illetve veszélyhelyzet esetén az esemény várható bekövetkezéséig mennyi idő áll rendelkezésre; meg kell állapítani, hogy az esemény felszámolásához szükséges erők és eszközök biztosításhoz, valamint a felszámolásra való felkészüléshez mennyi időre van szükség.

A *helyzetértékelés* folyamán a fogvatartottak helyzetének értékeléséhez meg kell állapítani, hogy milyen cselekményeket követnek el, mi a céljuk, milyen a hangulatuk, milyen az elszántságuk, milyen ellenállásra lehet számítani; mennyi a létszámuk, milyen az összetételük, kik a vezetők és a hangadók; milyen eszközökkel, felszereléssel (fegyverzetel) rendelkeznek; hol van a cselekmény helyszíne, milyen a környezete, a megközelíthetősége, az esetleges kitörés, menekülés iránya; milyen az eseményben részt nem vevő fogvatartottak hangulata, a cselekményhez való viszonyulása, az esetleges csatlakozás lehetősége.

A saját helyzet értékeléséhez tisztázni kell, hogy az elsődleges intézkedések megtételéhez mennyi az azonnal bevethető létszám; milyen létszámú további erőt lehet rövid időn belül mozgósítani; milyen megerősítés várható, mennyi időn belül; a felszámoláshoz milyen eszközök állnak rendelkezésre.

TAPASZTALATCSERE

A felsorolt parancsnoki munkák elvégzése után lehet meghatározni, milyen elsődleges intézkedéseket kell megtenni, milyen sorrendben és mennyi idő alatt. Megfelelő gyakorlással elérhető, hogy az intézkedő néhány perc alatt elvégezze ezeket a feladatokat.

Az elsődleges intézkedéseket rendkívüli eseménnytípusonként a riadótervek és az intézkedési tervek tartalmazzák. A valós helyzet azonban az, hogy általában nincs idő a tervek lapozgatni és megkeresni, éppen milyen intézkedés az aktuális. Ezt a problémát kell valahogy áthidalni. Erre a célra olyan módszert dolgoztunk ki, hogy rendkívüli eseménnytípusonként, pontokba és sorrendbe szedve leírtuk az elsődleges intézkedéseket. Ezekből egyrészt falitáblákat készítettünk, amelyeket az ügyeleti helyiségben kifüggesztettünk, másrészt zsebben hordható kártyákat készítettünk nejlontasakokba téve, amelyeket a biztonsági tisztek szolgálati idejük alatt maguknál tartanak. Ezzel a módszerrel elérhető, hogy az ügyeleti helyiségben tartózkodók egy pillantással látják, éppen melyik a soron következő intézkedés. A biztonsági tiszt pedig az épületben mozogva is bármikor előveheti a megfelelő kártyát, és megnézheti, mikor, milyen intézkedéseket tegyen. Ezzel kiküszöbölhető a leblokkolások és a rossz intézkedések. Most már csak arra kell ügyelni, hogy a biztonsági tiszt ne felejtse el elővenni a kártyákat.

1. Elsődleges intézkedések riadó elrendelések

1. Meg kell győződni – az észlelt vagy jelentett rendkívüli esemény alapján – a riadó elrendelésének szükségességéről. Gyakorlóriadó elrendelések az elrendelőt igazoltatni kell és ellenőrizni a „Nyílt parancs”-ot.

2. Be kell kapcsolni a riportermagnót, meg kell nyitni az eseménynaplót.

3. A bentlévő állomány számára a riasztókürtön, illetve telefonon és szóban el kell rendelni a riadót. Az állományt röviden tájékoztatni kell a rendkívüli eseményről, gyakorlóriadó esetén a riadó tárgyról.

4. Meg kell határozni, hogy a bentlévő állományból kik, hol, milyen öltözetben és felszereléssel gyülekezzenek.

5. El kell rendelni a zárást és a létszámenőrzést.

6. Intézkedni kell a rendkívüli esemény helyszínének biztosítására, elszigetelésére, szükség esetén az azonnali életmentésre.

7. A rendkívüli esemény jellegétől és súlyosságától függően – az eseménynek megfelelő sorrendben – meg kell tenni a szükséges jelentéseket és értesítéseket:

a) minden esetben jelentést kell tenni: a parancsnoknak, a parancsnokhelyettesnek, a biztonsági osztályvezetőnek, az IM ügyeletes tisztjének; b) csak a szükséges esetben kell berendelni: a tárgyalócsoporthoz tagjait, az akciócsoporthoz tagjait; c) az eseménytől függően kell értesíteni: a rendőrkapitányság ügyeletét, a katonai ügyészt, a bv. ügyészt, az intézet nyomozótisztjét; d) csak a szükséges esetben kell értesíteni: a tűzoltóságot, a mentőszolgálatot; e) gyakorlóriadó elrendelések: minden esetben végre kell hajtani az a) pontban foglaltakat, a b), c) és d) pontokban foglaltakat csak a riadót elrendelő utasítására kell végrehajtani.

8. Intézkedni kell, hogy az intézetben lévő külső személyeket eltávolítsák, a be- és kiléptetést megszigorítsák, szükség esetén a bejáratokat és a külső őrhelyeket megerősítsék.

TAPASZTALATCSERE

9. Szükség esetén meg kell erősíteni a belső őrhelyeket. Meg kell tenni a szükséges intézkedéseket a rendkívüli esemény súlyosbodásának megakadályozására.

10. Fel kell mérni a rendelkezésre álló erő létszámát és összetételét. Amennyiben megállapítható, hogy a rendelkezésre álló állománnyal a rendkívüli eseményt nem lehet felszámolni, és előljárókkal még nem sikerült kapcsolatba lépni, meg kell kezdeni a riadólépcsők szerinti értesítést.

11. Folyamatosan fel kell jegyezni a bevonuló állomány létszámát és összetételét, meg kell határozni a gyülekezési helyet, az öltözetet és felszerelést. Ki kell jelölni a tartalékerő parancsnokát. Az állományt tájékoztatni kell az eseményről.

12. Elő kell készíteni a rendkívüli esemény felszámolásához szükséges terveket, okmányokat és vázlatrajzokat, valamint műszaki, technikai eszközöket, kényszerítő eszközöket, fegyvereket, védőeszközöket.

13. Fel kell készülni az előljárónak való jelentéstételre, illetve az együttműködő erők fogadására, tájékoztatására, a nekik szükséges segítség nyújtására.

14. Ha előljáró nem vette át az irányítást és a cselekmény felszámolása nem tűr halasztást, az esemény jellegének megfelelően létre kell hozni a szolgálati csoportokat, és meg kell kezdeni a felszámolást.

II. Elsődleges intézkedések szökés (szökési kísérlet) esetén

1. Meg kell állapítani a szökés helyét, időpontját, irányát, a résztvevők számát, nevét.

2. Amennyiben esély van a szökevény elfogására, illetve a szökés megakadályozására, el kell rendelni a riadót. Össze kell vonni a lehető legnagyobb létszámú erőt.

3. Értesíteni kell az illetékes rendőrkapitányságot, és kérni az együttműködési tervben meghatározottak végrehajtását.

4. A területet körül kell zárni. A lehetséges esetben intézkedni kell az üldözés megkezdésére.

5. Biztosítani kell a szökés helyét és a fellelhető nyomokat.

6. A nyilvántartóból be kell kérni a szökevények iratait és fényképeit.

7. Intézkedni kell a szökés helyszínén maradt fogvatartottak elkülönítésére, kihallgatására.

8. Amennyiben feltételezhető, hogy a szökevények még az őrzött területen vannak, fel kell készülni a terület átkutatására.

9. A továbbiakban a helyzettől függően az 1. pontban felsoroltak szerint kell értelem-szerűen eljárni.

III. Elsődleges intézkedések terrorcselekmény, túszfogás esetén

1. A helyszínen meg kell győződni a túszfogás körülményeiről, a kialakult helyzetről. Meg kell állapítani a túsfogók számát, nevét, fegyverzetét, a túsok számát, nevét, a cselekmény helyszínét, valamint a terroristák követeléseit.

2. A terroristákkal tárgyalásba kell bocsátkozni, ki kell jelölni a tárgyalásra a legkvalifikáltabb személyt, és meg kell határozni számára a szükséges tárgyalási taktikát.

3. El kell rendelni a riadót, azonnal értesíteni kell a rendőrkapitányságot, be kell ren-

TAPASZTALATCSERE

delni a túsztárgyalókat, meg kell tenni a további jelentéseket és értesítéseket (az I. tábla 7. pontja szerint).

4. Intézkedni kell a túszfogás helyszínének elszigetelésére, biztosítására, közvetlen környékének kiürítésére.

5. Meg kell szervezni a folyamatos információszerezést (figyelés, fülelés stb.).

6. Elő kell készíteni a terroristák bv. iratait, fényképeit. Adatokat kell gyűjteni a terroristák személyéről, eddigi magatartásukról, kapcsolataikról.

7. Elő kell készíteni a cselekmény helyszínének vázlatrajzát, az intézet alaprajzát.

8. Meg kell szervezni a rendőri erők fogadását, megfelelő helyiségeket kell biztosítani számukra.

9. Szabaddá kell tenni a híradóeszközöket.

10. Információkat kell gyűjteni a túsok személyiségéről, helyzetéről, magatartásáról, egészségi állapotáról.

11. A továbbiakban a helyzettől függően az I. táblában meghatározottak szerint kell értelemszerűen eljárni.

IV. Elsődleges intézkedések tűz vagy robbanás esetén

1. El kell rendelni a tűzriadót, azonnal értesíteni kell a tűzoltóságot.

2. A rendelkezésre álló erőből létre kell hozni a tűzoltócsoportot, utasítást kell adni a tűzoltás megkezdésére. A tűz helyszínén lévőket (körlet, munkahely stb.) utasítani kell a tűzoltás megkezdésére és az életmentésre.

3. Utasítást kell adni a veszélyeztetett területek azonnali kiürítésére. Meg kell szervezni a kiürítés biztosítását, a fogvatartottak őrzését.

4. Meg kell tenni a szükséges jelentéseket és értesítéseket (az I. tábla 7. pontja szerint).

5. Intézkedni kell az érintett terület áramtalanítására, szükség esetén a gázfőelzáró-csapok elzárására.

6. Létre kell hozni a műszaki, a mentő, a biztosító és az egészségügyi csoportokat, ki kell adni számukra a szükséges felszereléseket. Amennyiben előljáró nem vette át az irányítást, ki kell jelölni a szolgálati csoportok parancsnokait, meg kell határozni feladataikat, és a helyszínre kell irányítani őket.

7. Fel kell készülni a tűzoltók fogadására, elő kell készíteni számukra a Tűzriadó terv alaprajzát, ki kell jelölni a kísérő személyeket.

8. A szükséges esetben értesíteni kell a mentőszolgálatot, meg kell szervezni a kórházba szállítandó fogvatartottak őrzését.

9. A továbbiakban a helyzettől függően az I. táblában meghatározottak szerint kell értelemszerűen eljárni.

V. Elsődleges intézkedések zendülés, zárkatorlaszolás és egyéb tömeges ellenszegülés esetén

1. A helyszínen meg kell győződni a cselekmény jellegéről, súlyosságáról, a résztvevők számáról, összetételéről, felszerelésükről, cselekményükről, hangulatukról, követkeléseikről és az esemény egyéb körülményeiről.

TAPASZTALATCSERE

2. Ismertetni kell a résztvevőkkel a cselekmény büntetőjogi következményeit, fel kell szólítani őket a cselekmény önkéntes abbahagyására, ennek megtagadása esetén tájékoztatni kell őket a felszámolás törvényes lehetőségeiről és eszközeiről.

3. A cselekmény folytatásától önkéntesen elállókat a helyszínről el kell kísérni.

4. Szükség esetén tárgyaló személyt kell kijelölni, és meg kell határozni számára a szükséges tárgyalási taktikát.

5. Ha a helyzet indokolttá teszi, el kell rendelni a riadót, és az I. tábla 7. pontja szerint meg kell tenni a szükséges jelentéseket és értesítéseket. Szükség esetén azonnal be kell rendelni a tárgyalócsoport tagjait.

6. El kell szigetelni a cselekmény helyszínét, ki kell üríteni annak közvetlen környékét.

7. A rendkívüli esemény jellegének megfelelően meg kell alakítani a szolgálati csoportokat, ki kell jelölni azok parancsnokait, elő kell készíteni a szükséges fegyverzetet, felszerelést, műszaki és védelmi eszközöket.

8. Amennyiben előljáró az intézkedést nem vette át, és a cselekmény felszámolása nem tűr halasztást, el kell igazítani a szolgálati csoportokat, és meg kell kezdeni az esemény felszámolását.

9. Amennyiben nem kerül sor riadó elrendelésére, az I. táblában foglalt további feladatokat a helyzetnek megfelelően kell végrehajtani.

VI. Elsődleges intézkedések bombarobbantással történő fenyegetés esetén

1. A telefonhívás vételekor azonnal értesíteni kell a rendőrkapitányság ügyeletét. A telefonálással minél hosszabb ideig kell beszélni, a beszélgetést riportermagnóra fel kell venni, illetve fel kell jegyezni (különösen a telefonálás időpontját, a várható robbantás időpontját és helyét).

2. Jelentést kell tenni az intézet parancsnokának, távolléte esetén a legmagasabb besorolású vezetőnek. Ezt követően a vezetői utasítások szerint kell eljárni.

3. Tájékoztatni kell az épülettömbben lévő szervek vezetőit.

4. Mérlegelni kell a fenyegetés komolyságát és realitását, időszámvetést kell végezni, a várható robbantás idejének figyelembevételével. Amennyiben a fenyegetés komolynak és reálisnak tekinthető – ha az intézkedést előljáró nem vette át –, el kell rendelni a riadót.

5. Létre kell hozni a szükséges szolgálati csoportokat (kísérő, biztosító, egészségügyi stb.), ki kell jelölni a szolgálati csoportok parancsnokait, el kell igazítani őket.

6. El kell rendelni a veszélyeztetett épületrész kiürítését, a fogvatartottakat biztonságos helyre kell kísérni, meg kell szervezni őrzésüket.

7. Elő kell készíteni az intézet alaprajzát, meg kell szervezni a tűzszerészek fogadását és kísérését.

8. Szükség esetén intézkedni kell a gázfőelzáró-csapok elzárására.

9. A továbbiakban a helyzettől függően az I. táblázatban meghatározottak szerint kell értelemszerűen eljárni.

A táblázatok általános intézkedési sémákat tartalmaznak, azokat az egyes intézetek sajátosságainak megfelelően lehet konkretizálni.

Csordás Sándor

